

ETIKA
Tanterv
11. évfolyam

Általános fejlesztési célok és követelmények

Az etika tantárgy a helyes életvezetéshez nélkülözhetetlen magatartási szabályok értelmének megvilágításával, felelősségtudatuk elmélyítésével és az önfejlesztés igényének megerősítésével felkészíti a tanulókat a személyközi kapcsolatok és a társadalmi együttélés konfliktusainak kezelésére, tudatosítja döntéseik, cselekedeteik erkölcsi jelentőségét.

Képessé teszi a diákokat az elfogulatlan vizsgálódásra, méltányos párbeszédre, véleményük szabatos kifejtésére, önálló meggyőződés kialakítására az erkölcs kérdéseiben. A szellemi értékek iránti fogékonyságra, a mások igazsága iránti nyitottságra nevel. Hozzájárul ahhoz, hogy a tanulók tiszteljék embertársaik erkölcsi méltóságát, értékeljék és tiszteljék a sokszínűséget, felismerjék az élővilág gazdag változatosságának értékét, és képessé váljanak a megértésen, kölcsönös segítségen, s a más kultúrák iránti nyitottságon alapuló együttműködésre társaikkal.

Mindennek révén alapvető módon járul hozzá a Nemzeti alaptantervben az erkölcsi neveléssel kapcsolatos általános célok megvalósulásához. Fontos szerepet vállal az önismeret és a társas kultúra fejlesztésében, hozzájárulhat a lelki egészség megőrzéséhez, közvetve pedig a gazdasági és pénzügyi, valamint a médiatudatosságra való neveléshez is. A tantárgy – önkifejezésre, kérdésre, véleményalkotásra, érvelésre és párbeszédre épülő módszertana révén – erőteljes befolyáshoz juthat az anyanyelvi kommunikációs kompetencia fejlesztésében. A tanórák keretében feldolgozandó témák jól támogatják a szociális és állampolgári kompetencia fejlődését, ösztönözik a másokért és a közösségért való felelősségvállalásra. A személyes gondolatok igényes megfogalmazásának elvárása pedig elősegíti az esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség fejlődését.

A tantárgy sajátos fejlesztési céljai és követelményei, amelyek valamennyi témakör feldolgozása során egységesen érvényesülnek a következők:

- Filozófiai fogalmak, vallási és irodalmi szövegek, példázatok elemzése, értelmezésük szóban és írásban.
- A következtetés, érvelés, bizonyítás és cáfolat szabályainak alkalmazása, az ettől eltérő gondolkodásmódok (sejtés, hit, képzelet, kétely, bizalom stb.) jelentőségének belátása.
- Egyéni vélemény kialakítása, felülvizsgálata, fejlesztése a más véleményekkel való párbeszédben.
- A méltányos vita szabályainak és készségeinek elsajátítása. Az elkötelezettség és az elfogulatlanság igényének összeegyeztetése.
- Erkölcsi elvek alkalmazása egyedi esetekre, különféle élethelyzetek erkölcsi dimenziójának felismerése, a gyakorlatban felmerülő értékcollíziók kezelése, alternatívák mérlegelése.
- A helyes önismeret és az önnevelés igényének erősítése. A cselekedeteink minőségét meghatározó erkölcsi képességek (erények, különösen az okosság, igazságosság, bátorság és mértékletesség) jelentőségének belátása, fejlesztésük lehetőségeinek felismerése.
- Az erkölcsi értékek megbecsülése, tisztelete másokban, igényesség kialakítás

saját magatartás tekintetében. A kötelességtudat és az autonóm viselkedés közötti összefüggés felismerése.

- A személyközi kapcsolatok morális, érzelmi, intellektuális és érzéki dimenziói közötti összefüggések felismerése. A szeretet, megértés, türelem, hűség, bizalom és odaadás értékének tudatosítása. A tartós párkapcsolatok és a harmonikus családi élet kialakításához szükséges gondolkodásmód és attitűd fejlesztése. A másokkal való együttérzés, azonosulás képességének elmélyítése.
- Az ember erkölcsi méltóságáról alkotott fogalmak értelmezése: igazság és szabadság, azaz az öntudatos létezés és a cselekedeteinkért és társainkért viselt felelősség közötti összefüggés tudatosítása.
- Az élet, illetve az életformák gazdag változatosságának és változékonyságának tisztelete a természetben és a kultúrában. A kanti aranyszabály értelmének, illetve a szenvedésokozás tilalmának belátása, gyakorlati alkalmazásuk képessége a globális egymásraultaltság feltételei között. A globális felelősség összefüggéseinek felismerése a hálózati társadalomban. A halállal való szembenézés képessége.
- A természet szeretetén és a környezet ismeretén alapuló környezetkímélő, értékvédő, a fenntarthatóság mellett elkötelezett magatartás fontosságának tudatosítása.
- Az együttélési szabályok jelentőségének belátása. A törvények tisztelete és a lelkiismeret szabadsága közötti konfliktusok értelmezése. A társadalom jobbítására irányuló kezdeményezés és bírálat megbecsülése. Felkészülés a közéletben való felelős részvételre.
- A korrupció társadalmi jelenségének ismerete, az ellene alkalmazható egyéni és közösségi magatartásformák alkalmazásának készsége és képessége.
- Az erkölcsi öngazolási mechanizmusok működése, a rossz példák, a rossz társadalmi gyakorlat hatása az egyéni döntésekre; a nemet mondás nehézsége.
- A szolidáris és kooperatív viselkedés, a segítőkészség értékének belátása, alkalmazása konfliktushelyzetekben. Az előítéletes, kirekesztő, rasszista, a kisebbségekkel szemben elutasító viselkedés gyökereinek feltárása, a társadalmi csoportok közötti együttélés konfliktusainak méltányos kezelésére irányuló igény, illetve az ehhez szükséges attitűdök és ismeretek elmélyítése.

E szempontok egyúttal jelzik az etika tantárgy tanításának kívánatos és a sikerességre reményt adó módszertanának legfontosabb vonásait is. A rendelkezésre álló idő függvényében, a témák feldolgozásának értékes formája lehet – a beszélgetés és a vita mellett – egy-egy projektfeladat megoldása is, egyéni vagy csoportos munka keretében.

A tanuló teljesítmények értékelése

Az értékelés általános megközelítése

- A tanárnak, diáknak és a szülőnek egyaránt fontos a visszajelzés arról, hogy milyen szinten sajátította el a tanuló az etika tantárgy követelményeit.
- Az etikai tudás mindig ötvöződik a mindennapi élettapasztalattal, élményekkel, ezért objektív megítélése nem könnyű.-
- A tényismeretre épülő számonkérő értékelés nem járható út! Ez azt jelenti, hogy az etikaórákon nem lehet hagyományos módon feleltetni és dolgozatot íratni.
- Az etikatudás értékelése többdimenziós megközelítést (embertudományok) igényel, bizonyos fokig eltér a hagyományos tantárgyak értékelésétől, ezért nagyfokú körültekintést igényel.
- Fontos tudni, hogy a tanulók világnézetét nem értékelhetjük, de nem függhet a tanuló értékelése a tanár világnézetétől sem.
- Alapelvek: hitelesség, objektivitás, következetesség, humanizmus, önálló tevékenységek, individuálpedagógiai (eltérő tanulói képességek figyelembevétele, egyéni fejlesztés) megközelítés.
- Minden esetben a kompetenciaalapú tantervi követelményekre és elvárásokra kell fókuszálni!

Ajánlott tanulói tevékenységek

Önismereti és vitakészség fejlesztése (különböző érvelési módok bemutatása). A tanuló saját magatartásdilemmáira keressen választ (önértékelés, önkritika, szélsőségek kezelése).Türelem, empátia, tolerancia gyakorlása (dialogus, kulturált érvelés).Konkrét esettanulmányok feldolgozása (élethelyzetek megfigyelése, elemzése, következtetések levonása).Beszélgetés (eltérő vélemények felszínre hozása és ütköztetése).Digitális kompetencia. Hagyományos és modern információs csatornákból (kutatás, gyűjtés, beszámoló, esszé készítése .) Speciális terepek beépítése (kiállítás, színház, múzeum, könyvtár, szociális intézmények látogatása, látottak megbeszélése).Portfólió (dokumentáció a tevékenységekről).Egyéni és csoportos projektek készítése.

A felsorolt tevékenységek készség szintű alkalmazásának minősége az értékelés részét képezi.

Az értékelés konkrét elvárásai és követelményei

Az osztályozás nélküli értékelés fontos területe lehet a kívánatos magatartási értékek rendszeres megerősítése – szóban vagy bármilyen egyéb formában – egyrészt a pedagógus, másrészt a társak és a közösség részéről.

Osztályzattal is értékelhető az egyéni vagy közös feladatokban való részvétel, illetve egy-egy konkrét tevékenység. Soha nem irányulhat viszont az értékelés azoknak a személyes vélekedéseknek a minősítésére vagy osztályozására, amelyek értékközpontú kialakítása a tantárgy lényegi funkciója.

Az értékelés formái(az előzőekben felsorolt tanulói tevékenységek során) lehetnek : beszélgetés, csoportos tevékenységek, kooperációs munkák, munkalapok feladatainak értékelése, tesztek, házi dolgozatok, rajzok, gyűjtőmunka, plakát, poszter, prezentáció készítése a megadott témákban, egyeztetett szempontok alapján.

Tanmenet

Évfolyam: 11. évfolyam

Heti óraszám: 1 óra

Éves óraszám: 37 óra

Tankönyv: Homor Tivadar – Kamarás István: Emberismeret és etika a középiskolák számára

Hársing László: A filozófiai gondolkodás I. II.

Az etika tantárgy a helyes életvezetéshez nélkülözhetetlen magatartási szabályok értelmének megvilágításával, felelősségtudatuk elmélyítésével és az önfejlesztés igényének megerősítésével felkészíti a tanulókat a személyközi kapcsolatok és a társadalmi együttélés konfliktusainak kezelésére, tudatosítja döntéseik, cselekedeteik erkölcsi jelentőségét. Képesé teszi a diákokat az elfogulatlan vizsgálódásra, méltányos párbeszédre, véleményük szabatos kifejtésére, önálló meggyőződés kialakítására az erkölcs kérdéseiben. A szellemi értékek iránti fogékonyságra, a mások igazsága iránti nyitottságra nevel. Hozzájárul ahhoz, hogy a tanulók tiszteljék embertársaik erkölcsi méltóságát, értékeljék és tiszteljék a sokszínűséget, felismerjék az élővilág gazdag változatosságának értékét, és képessé váljanak a megértésen, kölcsönös segítségen, s a más kultúrák iránti nyitottságon alapuló együttműködésre társaikkal. Mindennek révén alapvető módon járul hozzá a Nemzeti alaptanmenetben az erkölcsi neveléssel kapcsolatos általános célok megvalósulásához. Fontos szerepet vállal az önismeret és a társas kultúra fejlesztésében, hozzájárulhat a lelki egészség megőrzéséhez, közvetve pedig a gazdasági és pénzügyi, valamint a médiatudatosságra való neveléshez is.

A tantárgy – önkifejezésre, kérdésésre, véleményalkotásra, érvelésre és párbeszédre épülő módszertana révén – erőteljes befolyáshoz juthat az anyanyelvi kommunikációs kompetencia fejlesztésében. A tanórák keretében feldolgozandó témák jól támogatják a szociális és állampolgári kompetencia fejlődését, ösztönözik a másokért és a közösségért való felelősségvállalásra. A személyes gondolatok igényes megfogalmazásának elvárása pedig elősegíti az esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség fejlődését.

A tantárgy sajátos fejlesztési céljai és követelményei, amelyek valamennyi témakör feldolgozása során egységesen érvényesülnek, a következők:

— Filozófiai fogalmak, filozófiai rendszerek tükrében, vallási és irodalmi szövegek, filmek, példázatok elemzése, értelmezésük szóban és írásban.

— A következtetés, érvelés, bizonyítás és cáfolat szabályainak alkalmazása, az ettől eltérő gondolkodásmódok (sejtés, hit, képzelet, kétely, bizalom stb.) jelentőségének belátása.

— Egyéni vélemény kialakítása, felülvizsgálata, fejlesztése a más véleményekkel való párbeszédben.

— A méltányos vita szabályainak és készségeinek elsajátítása. Az elkötelezettség és az elfogulatlanság igényének összeegyeztetése.

— Erkölcsi elvek alkalmazása egyedi esetekre, különféle élethelyzetek erkölcsi dimenziójának felismerése, a gyakorlatban felmerülő értékcollíziók kezelése, alternatívák mérlegelése.

— A helyes önismeret és az önnevelés igényének erősítése. A cselekedeteink

minőségét meghatározó erkölcsi képességek (erények, különösen az okosság, igazságosság, bátorság és mértékletesség) jelentőségének belátása, fejlesztésük lehetőségeinek felismerése.

— Az erkölcsi értékek megbecsülése, tisztelete másokban, igényesség kialakítása a saját magatartás tekintetében. A kötelességtudat és az autonóm viselkedés közötti összefüggés felismerése.

— A személyközi kapcsolatok morális, érzelmi, intellektuális és érzéki dimenziói közötti összefüggések felismerése. A szeretet, megértés, türelem, hűség, bizalom és odaadás értékének tudatosítása. A tartós párkapcsolatok és a harmonikus családi élet kialakításához szükséges gondolkodásmód és attitűd fejlesztése. A másokkal való együttérzés, azonosulás képességének elmélyítése.

— Az ember erkölcsi méltóságáról alkotott fogalmak értelmezése: igazság és szabadság, azaz az öntudatos létezés és a cselekedeteinkért és társainkért viselt felelősség közötti összefüggés tudatosítása.

— Az élet, illetve az életformák gazdag változatosságának és változékonyságának tisztelete a természetben és a kultúrában. A kanti aranyszabály értelmének, illetve a szenvedés okozás tilalmának belátása, gyakorlati alkalmazásuk képessége a globális egymásrataltság feltételei között. A globális felelősség összefüggéseinek felismerése a hálózati társadalomban. A halállal való szembenézés képessége.

— A természet szeretetén és a környezet ismeretén alapuló környezetkímélő, értékvédő, a fenntarthatóság mellett elkötelezett magatartás fontosságának tudatosítása.

— Az együttélési szabályok jelentőségének belátása. A törvények tisztelete és a lelkiismeret szabadsága közötti konfliktusok értelmezése. A társadalom jobbítására irányuló kezdeményezés és bírálat megbecsülése. Felkészülés a közéletben való felelős részvételre.

— A korrupció társadalmi jelenségének ismerete, az ellene alkalmazható egyéni és közösségi magatartásformák alkalmazásának készsége és képessége.

— Az erkölcsi öngazolási mechanizmusok működése, a rossz példák, a rossz társadalmi gyakorlat hatása az egyéni döntésekre; a nemet mondás nehézsége.

— A szolidáris és kooperatív viselkedés, a segítőkészség értékének belátása, alkalmazása konfliktushelyzetekben. Az előítéletes, kirekesztő, rasszista, a kisebbségekkel szemben elutasító viselkedés gyökereinek feltárása, a társadalmi csoportok közötti együttélés konfliktusainak méltányos kezelésére irányuló igény, illetve az ehhez szükséges attitűdök és ismeretek elmélyítése.

E szempontok egyúttal jelzik az etika tantárgy tanításának kívánatos és a sikerességre reményt adó módszertanának legfontosabb vonásait is.

A rendelkezésre álló idő függvényében, a témák feldolgozásának értékes formája lehet – a beszélgetés és a vita mellett– egy-egy projektfeladat megoldása is, egyéni vagy csoportos munka keretében.

Célok és feladatok

Az Európai Unióhoz csatlakozásunk óta felértékelődtek azok a készségek, képességek, amelyek az államszövetségben való eligazodáshoz, a tudatos, aktív állampolgári létezéshez szükségesek.

A világnézeti tartalmakat hordozó tantárgyaknak fontos szerepük van ezen kompetenciák kialakításában.

A társadalomismeret és etika tantárgy az Ember és társadalom műveltségi terület céljaival azonosulva fejleszti – sajátos eszközeinek használatával – a felelősségtudatot, az etikus gazdasági és társadalmi viselkedés normáinak kialakítását.

A tantárgy célkitűzései a Nemzeti Alaptanterv elvárásainak megfelelően a demokratizmus, a humanizmus, az egyén tisztelete, a lelkiismereti szabadság, a szolidaritás és tolerancia értékeinek alapján szervezett tanítási- tanulási folyamatok révén valósulnak meg.

A tantárgy áttekinti az emberi együttélés alapelveit, a társadalom intézményeit, a politika, a jog és a gazdaság rendszerének működését. Bevezet az etika fogalmkörébe, az ember kilétéről, a jó és a rossz mibenlétéről, az erényekről és a helyes cselekedetek alapelveiről folyó diskurzus évezredek történetébe.

Fejlesztési követelmények

A követelmények teljesüléséhez a kulcskompetenciák alakítása vezet el. Különösen hangsúlyos a tárgy tartalmi sajátosságainak megfelelően a szociális és állampolgári kompetencia fejlesztése, a kezdeményezőképeség, a tudatosság és a kifejezőképeség, az európai azonosságtudat színvonalának emelése.

Kiemelt fejlesztési feladat az énkép és önismeret, a hon és népismeret, az aktív állampolgárságra nevelés, a demokráciára, a felnőtt élet szerepeire való felkészítés.

A társadalmi együttélés szabályainak ismerete, tudatos belátáson alapuló kritikai elsajátítása. A jogérzék, a társadalmi felelősségtudat elmélyítése, a társadalomelmélet és az etika alapfogalmainak ismerete. Az önálló tájékozódáshoz és a tudatos életvezetéshez szükséges jellemvonások, készségek és ismeretek fejlesztése. Az erkölcsi érzék kiművelése, az etikai álláspontok megvitatásának képessége, a saját meggyőződés kifejezéséhez és a mások meggyőzésének megértéséhez és tiszteletéhez szükséges morális és intellektuális képességek fejlesztése.

Belépő tevékenységformák

A tantárgyi tartalmak igazodnak a Nemzeti Alaptantervben megfogalmazott célokhoz, feladatokhoz. A tanórákon az interdiszciplinaritás biztosítása teremti meg annak lehetőségét, hogy a nagykorúságához közeledő diák mozgósítsa, aktivizálja tudását, integrálja ismereteit. A pedagógus ennek megfelelően szervezi a tanulók tevékenységét:

Mindennapos élethelyzetek, döntési szituációk elemzése.
Egyéni és csoportos anyaggyűjtés; dokumentum- és irodalomelemzés.

Irányított viták, szerepjátékok; feladatok, példák a társadalmi konfliktusok és erkölcsi dilemmák felismerésének és értelmezésének gyakoroltására.

Óra

sorsz.

Az óra témája Ismeretek, fejlesztési feladatok

I. Tematikai egység: Alapvető etika (9 óra)

1. Bevezetés. A tanulási célok megfogalmazása.
2. Az erkölcsi gondolkodás alapjai. Szophia szó jelentése, szofisták.
Protagórasz, Gorgiasz. „A legfőbb jó.” Objektív mérték szerepe a szofistáknál.
3. A munka mint az önkiteljesítés alapvető eszköze.
Szókratész etikája, egyetemes érvényű fogalomhasználat, induktív érvelés.
4. A felelősség kérdése: az erkölcsi cselekedet.
Szókratész védőbeszéde, elítélése és halála.
5. A jóakarát, felelősség tetteinkért, felelősség másokért.
Platón: ideák világa és az árnyékvilág. „Minden dolog mértéke az ember?”
6. Az erények és a jó élet céljai. Platón „barlang-hasonlat”
7. Önmegvalósítás, önkorlátozás, önismeret, önértékelés.
Platón etikája, a lélek három alapképessége: bölcsesség, bátorság, mértékletesség.
8. A jólét és a jó élet fogalmának megkülönböztetése. A boldogság mint etikai kérdés. Arisztotelész pszichológiája és etikája.
Lélek gondolkodó része. Az élet célja a boldogság.
9. Az erények és a jellem. Az erkölcsi nevelés. Arisztotelész: Nikhomakoszi etika
10. Önállóság, példakövetés. Magánérdek és közjó.
Cinizmus: Diogenész. Társadalmi rend és közerkölcs. Hellenizmus.
11. Összefoglalás
12. Számonkérés

II. Tematikai egység: Egyén és közösség (10 óra)

13. A kapcsolatok etikája.
14. Házasság, családi élet, szexualitika. Film: Bergman: Jelenetek egy házasságból
15. Otthonteremtés, családi szerepek, szülők és gyermekek. Epiktetosz: az erkölcsi tökéletesség útja és fokozatai: kötelességek barát, gyerek, polgár tekintetében.
16. A családi élet válságai. Film: Bergman: Jelenetek egy házasságból
17. Társadalmi szolidaritás: a betegekkel és a szegényekkel való törődés mint erkölcsi kötelesség.
18. Törvény és lelkiismeret: felelősségünk magunkért és a világotért. A cselekvés halaszthatatlansága. Egyházak kora: Órigenész
19. Szavak és tettek: Szent Ágoston.
20. Hazaszeretet: a társadalmi önazonosság felépülése és tozulásai. Szent Tamás A természeti lét alapelvei. Erkölcstana.
21. Többség és kisebbség: a nemzeti fejlődés traumái.
22. A kirekesztő, elnyomó nemzetstratégiák erkölcsi megítélése.
23. Összefoglalás
24. Számonkérés

III. Tematikai egység: Korunk kihívásai (9 óra)

25. A tudományos-technikai haladás etikai kérdései: a tudósok felelőssége. René Descartes: Az emberi lélek alapszenvedélyei; Az állatok bonyolult gépek;
26. Bioetika: mestersége megtermékenyítés, véranyaság, terhességmegszakítás. Spinoza: „Az ember az isteni természet legkonkrétabb kifejeződése.”
27. Genetikailag módosított élőlények. Kopernikuszi fordulat a Filozófiában: Immanuel Kant
28. Egészségvédelem és etika. Szembenézés a halállal, eutanázia. Friedrich Nietzsche: „Isten halott!”
29. A felelősség új dimenziói a globalizáció korában: világszegénység-a szegények világa. A szegénység új arcai. Lelki szegények avagy a Kierkegaard: Szellemstádiumai
30. Ökoetika: az élet tisztelete. Az etika emberközpontúságának értelmezése. Az ember felelőssége. Schopenhauer.
31. A közösség és a korrupció problémája: hogyan lehet megszüntetni? Lehet-e a hála jele a hálapénz?
32. Ki hibázik? Aki adja, aki kapja? A korrupció elleni fellépés lehetőségei.
33. Felelősség utódainkért: ama élők felelőssége.
34. Összefoglalás
35. Számonkérés
- 36-37. Év végi rendszerezés.